

Minnesanteckningar från SKKF:s träff med begravningsombuden Växjö 21 maj 2019

Medverkande förutom närmare 50 begravningsombud:

Lars Öhrn, kyrkogårdschef i Borås och utbildare åt SKKF

Peter Fischier, jurist och utbildare åt SKKF

Staffan Yngvesson, civilekonom och utbildare åt SKKF

Ulrika Landqvist, Kammarkollegiet

Åke Göransson, Myndigheten för stöd till trossamfund, SST

Mattias Elofsson, kyrkogårdskonsulent och utbildningsansvarig på SKKF. Mattias håller i anteckningarna på denna träff.

1. Föregående protokoll

Peter inleder träffen med en kort genomgång av vad som sades på förra träffen i Linköping 22 maj, 2018. Då diskuterades följande:

- Kostnad för gravöppning på gravplats med stor överbyggnad. SKKF:s förhållningssätt i denna fråga är att när huvudmannen har godkänt en gravanordning (gravsten) och inte skrivit sig fri från gravöppning så ska graven öppnas på bekostnad av begravningsavgiften (se även Kammarrätten i Sth mål 3395-13). SKKF:s rekommendation är att det vid ansökan och beviljande av kommande stora gravanordningar ska avtalas med innehavaren att de delvis får stå för gravöppningskostnaden.
- Den intressanta diskussionen om mål och visioner tycktes ha vilat hos ombuden men Peter uppmanade ombuden att ta tag i frågan.
- GDPR!
- Hur ska huvudmannen ta betalt för icke folkbokförd? SKKF:s förhållningssätt i denna fråga är att dödsboet bekostar det som ingår i begravningsavgiften, dvs gravplats och gravöppning och att huvudmannen tar självkostnadspris för detta, inte 29.775:- för en gravsättning på bestämd gravplats, (jfr dock KAMFS 2016:3). Avgiften innan avses användas vid gravsättning hos en innehavare av enskild begravningsplats eller av en allmän begravningsplats som inte är huvudman. Dessa huvudmän har inte någon intäkt från begravningsavgiften därmed är avgiften så hög. Har dödsboet inga ekonomiska medel är det kommunen där personen avled som ska bekosta huvudmannen kostnader. Har den avlidne den trosuppfattningen att kremation ej är acceptabelt så ska huvudmannen och kommunen respektera detta.
- Certifiering av ombud diskuterades också i Linköping och kvarstår att utveckla.

2. Tjänster som ingår och inte ingår i begravningsavgiften? Lokaler för ceremoniell tvätt

Hur och var ska tjänsten ceremoniell tvätt tillhandahållas? Några huvudmän tillhandahåller lokal för detta men den samlade hållningen är att anläggande av liknande anläggningar fortsättningsvis inte ska bekostas av begravningsavgiften. Det finns inte heller någon plats för en utökad tolkning i begravningslagen (Peters anm).

Åke Göransson beskriver att denna fråga löses på olika sätt i landet. Vissa sjukhus erbjuder detta som en betald tjänst. Åke anser att denna tjänst ligger i gränslandet för vad som ska och inte ska ingå och

att vår nuvarande begravningslag som tillkom i början av 1990-talet har en viss tusch av "kristna värderingar". Åke får visst medhåll och flera medverkande anser att "lokal för visning..." borde kunna inbegripa även tvättning. Linköpings kyrkogårdsförvaltning har lokal för detta på en av sina större begravningsplatser. Denna anläggning är relativt ny och bekostad av begravningsavgiften.

Hur tolkningen av vad som ingår i begravningsavgiften med hänvisning till uppräknigen i Begravningslagen 9 kap. 6 § diskuterades också utifrån flera aspekter. Något som är viktigt att poängtera är att den uppräknigen bara avser vad den avlidne har rätt till vid sitt dödsfall. Sjätte paragrafen beskriver dock ingenting om hur begravningsplatsens allmänna ytor ska finansieras. Begravningsplatsen är en plats för livet. Vad ska begravningsplatsen användas till? Huvudmannen ska tillgodose de behov som finns och anpassa sig efter den föränderliga omvärlden.

En annan aspekt är begreppet "skötsel". Huvudmannen ska anlägga och förvalta de allmänna ytorna på en begravningsplats. Hur ska denna skötsel tolkas på askgravlundar och askgravplatser som är anlagda av begravningsavgiften men skötselintäkten tillfaller församlingsverksamheten via serviceverksamheten? Ska huvudmannen ta betalt för skötsel och namnskyltar på askgravplatser m.m.? Dessa gravplatser har så kallad begränsad gravrätt enligt Begravningslagens 7 kapitel, 8 §. Den skötseln är avtalad/villkorad och kunden gör således ett aktivt val. En dom i Kammarrätten i Jönköping (mål 2016:15) slår fast tolkningen att huvudmannen har rätt att ta betalt för skötsel och namnskylt.

Det är viktigt att huvudmannen är tydlig vid upplåtandet av dessa gravrätter och att innebörden av dess begränsning framgår. SKKF anser inte att dagens ordning är korrekt och tar med sig frågan om vilken verksamhet som intäkten från skötseln av med begravningsavgiften anlagda gravplatser ska tillfalla.

Göteborgs kyrkogårdsförvaltning har gjort ett plastkort med en röd och en grön sida för att på ett enkelt och pedagogiskt sätt beskriva vad som ingår i begravningsavgiften.

Några medverkande menar på att huvudmännen måste bli bättre på att tillhandahålla särskilda begravningsplatser.

4. Hur ska vi få marken att räcka till är särskilda gravplatser och kistgravar i storstäderna?

Mark för särskilda begravningsplatser var något som engagerade de medverkande. En företeelse som bör omtolkas är önskemålet om enbart en gravsättning per gravplats på muslimska och även judiska begravningsplatser. Den samlade gruppen gav exempel på många förvaltningar där dubbelt gravdjup praktiseras för gravsättning av efterföljande partner. Det är därmed ett viktigt förhållningsätt att diskutera med företrädare för lokala trossamfund om deras syn på möjligheten till dubbelt gravdjup. Både Malmö, Göteborg och Växjö har praktiserat dubbelt gravdjup i flera år och Kalmar är på väg att anlägga ett kvarter enligt denna princip. Vi ska även i detta fall påminna oss om att alla dödsfall är och ska förbli unika vilket är ett förhållningssätt som gäller även för särskilda gravplatser. Åke Göransson från SST anser att de flesta företrädare tycker att dubbelt gravdjup är okay. Viktigt är dock att kropparna ej kommer i kontakt med varandra. Åke uppmanar till kontakt med SST vid frågor avseende trossamfund: info@myndighetensst.se

Samråd är ett lagkrav men vad ska man göra när de som samrådet ska ske med inte dyker upp? Även om företrädare för trossamfund inte kommer på avtalade tider är det en skyldighet att tillgodose enskilda minoritetens önskemål.

5. Förtida bokning av gravplats?

Hur ser huvudmännen på möjligheten till framtida upplåtelse av gravplats? Begravningslagen tillåter detta men SKKF har avrått huvudmännen för att gå med på något sådant eftersom det finns en uppenbar risk att de kan komma att förbli oanvända. Några huvudmän praktiserar dock förtida bokning och tar då ut en upplåtelseavgift i exempelvis 10 år eller en årlig (grund)skötselavgift. Malmö praktiserar enbart förtida upplåtelse på återlämnande gravplatser med befintlig gravvård.

Det framfördes tveksamheter till att ta ut avgift för något som anses ingå i begravningsavgiften. Men en gravplats i 25 år ingår i begravningsavgiften efter det att personen har avlidit.

I samband med frågan om upplåtelse frågade mötesledarna hur många som skrivit ner sina önskemål i någon form av "arkiv"? Svaret var mindre än hälften. En rekommendation är att skriva ner i vart fall något – till att börja med plats och begängelseform. Detta inte minst p.g.a. att medlingsfallen ständigt tycks öka.

6. Framtida önskemål på begravningsplatserna?

Något som det är ständigt önskemål på är olika typer av skötselalternativ och minnesplatser. Minnesplatser definieras med enbart en plats att sitta i lugn och ro och kanske tända ett ljus och sätta en snittblomma. Någon gravsättning är inte aktuell. Minneslunden har genom åren fyllt denna funktion men väl placerade och gestaltade platser är mycket uppskattat.

Vid utbyggnad av en begravningsplats i Borås blev det klagomål från intilliggande bostadsområde. Förvaltningen planerade då in en parkliknande yta mellan gravkvarteren och bebyggelsen. Efter detta upphörde klagomålen. Den yta innehåller den omskrivna aktivitetsytan som kommer ge ett nytt liv åt platsen och ge möjlighet till fler funktioner på samma plats. Ännu en gång är det viktigt att skilja på vad som står i Begravningslagen 7:6 och vad som står om att hålla begravningsplatsen i ordnat och värdigt skick.

7. Vad är ombudets primära uppgift? Vad säger lagen och vad säger Kammarkollegiet?

Peter började med att peka på ombudets rättigheter i enlighet med begravningslagen:

-10 kap 3 §: Församlingen ska låta begravningsombudet få tillgång till samtliga handlingar som avser begravningsverksamheten.

-10 kap 4 §: Begravningsombudet har rätt att närvara, ställa frågor och göra påpekanden vid sammanträden i församlingen, när frågor om begravningsverksamheten behandlas.

-10 kap 6 §: Om begravningsombudet finner att det finns anledning att rikta någon anmärkning mot församlingens sätt att sköta begravningsverksamheten ska Länsstyrelsen underrättas om detta. (+ Kammarkollegiet, Peters anm.)

Något som beklagligen togs upp av fler än ett ombud är relationen till församlingen eller pastoratet.

Ett ombud bevittnar att hen inte blir kallad, en annan inte får handlingar i tid eller väl på plats blir hen mycket illa bemött. Ulrika Landqvist från Kammarkollegiet fyller på att i de fall ombuden inte kan fullfölja sitt uppdrag är rådet att antingen avstyrka sitt årliga yttrande eller skicka en orosanmälan till ansvarig jurist på länsstyrelsen. Ulrika påtalar även att det endast kommer finnas en blankett för ombudens tillstyrkan eller avstyrkan.

Ulrika fick även en fråga om det finns någon övre gräns för hur mycket pengar som huvudmännen får äska. Svaret på den frågan var "nej!" Så länge det är kostnader som kan härledas till uppdraget att förvalta begravningsplatser är kostnaderna OK. På Kammarkollegiet är det följande sex personer som arbetar med begravningsverksamheten: Jan Sterner, Anna Lothigius, Emma Ström, Ellen Linde. Sophie Brollander samt Ulrika Landqvist.

Som en del i samtalet runt ombudens primära uppgift omnämndes renovering av kyrkogårdsmurar och behovet eller inte behov att renovera dessa. För tydlighetens skull och till att börja med är det uttryckligen ett lagkrav att dessa murar ska renoveras i enighet med Kulturmiljölagens 4 kapitel paragraf 11-12. *"Begravningsplatserna ska vårdas och underhållas så att deras kulturhistoriska värde inte minskar eller förvanskas"* vidare *"omfattar bestämmelserna om begravningsplatser också sådana byggnader på begravningsplatsen som inte är kyrkobyggnader och fasta anordningar som murar och portaler samt vegetation"*. I regeringens nyligen utgivna skrivelse "Det kyrkliga kulturarvet"(2018/19:122) redogörs även för vad som ska och inte ska finansieras med KAE. Redogörelsen är den omdiskuterade skrivelsen som Svenska kyrkan nationell nivå tillsammans med SKAO skrivit om gränsdragningen för KAE (Dnr KAE 2017/0018). *Det generella ställningstagandet som SvK gör är att för åtgärder som kan bekostas av BA bör inte KAE beviljas. SvK redogör i sin rapport för vissa konkreta exempel på åtgärder som ska bekostas av BA, t.ex. fasta anordningar, medveten gestaltad vegetation, murar, inhägnader, stigportar, byggnader på begravningsplatsen som inte är kyrkobyggnader m.m.*

Med hänsyn tagen till kulturmiljölagen och dessa skrivelser ovan är frågan om renovering av murar inte något för begravningsombuden att avgöra utan det är en lagstadgad åtgärd som i majoriteten av fallen ska bekostas av BA. Frågan om i vilken utsträckning murar ska bekostas är dock under utredning och samtal förs mellan, Riksantikvarieämbetet, Kammarkollegiet och Länsstyrelserna.

8. Framtida ombud: rekryterings och utbildningskrav

Utöver att SKKF ombesörjer att vi i Sverige har välutbildade ombud så finns ett stort behov för att göra reklam för att vara begravningsombud. Fortfarande saknas ombud på sina håll i Sverige och tillskott behövs alltid.

9. Rättsfall från Högsta förvaltningsrätten

Peter redogör för två stycken rättsfall som båda två gått hela vägen till Högsta förvaltningsrätten. Det första avsåg ett medlingsärende där två döttrar stred om var deras pappa skulle gravsättas. Rättens bedömning utgick ifrån den avlidnes tänkta vilja. Rätten lät den dotter som förordat en begravning tillsammans med den man som modern varit gift med de senaste fyrtio åren få bestämma, HFD mål 5385-16.

Det andra fallet handlade om anhöriga som ville skjuta på gravsättningen av aska för att invänta att den andra partnern också skulle "hinna" avlida. HFD påpekade i mål 5542-06 att tiden för att gravsätta en aska är ett år och att de anförda skälen inte räckte till. Begravningslagen beskriver två tider som huvudmannen ska rätta sig efter: en-månadsregeln för gravsättning av kista eller

kremering inom en månad samt ett-årsregeln att gravsätta aska ett år efter kremation. När det gäller den sistnämnda har huvudmannen ett ansvar att bevaka när ett år börjar närma sig, påminna dödsboet och slutligen gravsätta själva om så krävs. En-månads regeln saknar visserligen en sanktion i begravningslagen men det finns skrivningar i lagens förarbeten som ålägger huvudmannen ett ansvar för att tiden hålls (Peters anm).

10. Ekonomi

Det finns ett utbildningsbehov hos huvudmännen avseende både ombudens roll och rättigheter samt hur särredovisning ska gå till. Revisorer inom SvK har fått tillsägelse från sin branschorganisation, Föreningen Auktoriserade Revisorer(FAR) att revisionen måste bli skarpare. 30% av huvudmännen har någon form av brist i sin ekonomiska redovisning enligt Staffan Yngvessons. Detta måste signaleras via begravningsombuden till Länsstyrelserna och Kammarkollegiet.

På frågan om hur SKKF jobbar med effektivisering och sammanslagningar av kyrkliga enheter svarade Staffan att denna fråga måste hanteras av stiftens. Notera dock det går att samverka även utan sammanslagningar.

11. Övriga frågor

Ombuden signalerar att det är för lite tid avsatt för denna träff och att representanter från Länsstyrelserna saknas.

Avslutningsvis kan konstateras att denna typ av träff är mycket värdefull och ombuden efterfrågar längre träffar framöver. SKKF tar till sig det önskemålet om planerar för en längre aktivitet runt årsskiftet.

Dessa anteckningar har sammanställts av Mattias Elofsson, SKKF